

L'IMPORTANCE DE LA SANCTION POUR ASSURER L'ORDRE JURIDIQUE

Lucreția Dogaru

Prof., PhD, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureș

Abstract: Par des sanctions juridiques, l'ordre social, si et ou elle a été violée, est rétablie.

La sanction juridique représente la partie de la norme du droit qui énonce les conséquences non favorables que doit supporter celui qui viole la disposition juridique(c'est a dire la sanction juridique positive) ou favorables, en vue de soutenir la conduite de la disposition (dite la sanction juridique positive).

La sanction juridique représente la réaction de l'autorité normative envers les destinataires de ses dispositions: punitive, d'une part et stimuloire, d'autre part.

L'application des sanctions représente un acte de pouvoir de l'État contemporain, accompli par les organes compétents à travers la loi, en respectant strictement les normes juridiques en vigueur.

Dans ce travail nous faisons une analyse de la sanction juridique, et aussi une comparaison entre les normes juridiques et les normes morales et celles religieuses.

L'ordre juridique de la société, aspect et dimension de l'ordre social, a comme d'attributs: est généralement social, pluraliste, unificateur, modelant, fluide; d'ici résultent les fonctions du droit, dans son hypostase de droit positif.

Keywords: sanction, legal order, moral norms, compulsion, negative legal sanction, positive legal sanction, celerity principle.

Noțiunea de ordine juridică conține cele două sensuri ale termenului „drept”, respectiv termenul de constrângere și termenul de armonie socială.

Se știe că, fiecare stat are ordinea sa juridică, adică are dreptul său obiectiv, ca ansamblu de norme juridice aflate în vigoare precum și instituții juridice, prin care statul se organizează atât juridic cât și politic.

Noțiunea de ordine juridică este complexă, întrucât ea indică, pe de o parte, că dreptul pozitiv include instituții specifice, iar pe de altă parte, că acesta este un sistem de reguli de conduită ce formează un așa numit *corpus* ordonat. A vorbi despre ordinea juridică presupune a arăta că dreptul pozitiv organizează o societate cu ajutorul unui sistem de reguli, *corpus* care armonizează, sancțiunea intervenind doar în ultimă instanță, respectiv la nevoie, doar dacă, într-o situație anume, cineva încalcă ordinea stabilită adică o destabilizează. Sancționarea juridică este o instituție de asemenea natură încât prin ea, cu certitudine, acolo unde și dacă a fost încălcată sau destabilizată ordinea socială ca și componentă a ordinii juridice, aceasta este restabilită. Doar prin producerea unui astfel de efect, sancțiunea juridică se justifică.

În manualele de Teoria dreptului¹, se afirmă că sancțiunea juridică reprezintă acea componentă sau element structural al normei juridice care enunță consecințele sau urmările nefavorabile ce le suportă cel care încalcă dispoziția (sancțiunea juridică negativă), sau cele favorabile, în vederea susținerii conduitei prescrise de dispoziție (sancțiunea juridică pozitivă). Acesta este sensul complex al termenului “sancțiune juridică”. Însă, general vorbind, sancțiunea juridică reprezintă reacția autorității normative față de destinatarii dispozițiilor sale, pe care aceștia le nesocotesc. Sancțiunea este în anumite cazuri, o măsură nefavorabilă acestora, iar în alte cazuri, este o măsură stimulatorie.

În situațiile în care subiectul destinat nu îndeplinește ceea ce e obligat să îndeplinească prin dispoziție juridică, atunci, deoarece este apt să îndeplinească din punct de vedere juridic, adică responsabil, trebuie să suporte toate consecințele nefavorabile lui pentru neîndeplinire (sensul

---

¹ N. Popa, *Teoria Generală a Dreptului*, ediția 3, Ed. C. H. Beck, București, 2008, p. 125; N. Popa., *Teoria Generală a Dreptului*, ediția 5, Ed. C. H. Beck, București, 2014, p.131 și urm.; Gh. Mihai, *Teoria dreptului*, Ed.Lumina Lex, București, 2004, p. 69; L. Dogaru, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2006, p. 229; Gh.Muhai, L. Dogaru, *Norma juridică și interpretarea ei*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p.93-95; H. Butifol, *Problèmes de base de philosophie du droit*, Paris, 1979, p. 40; M. Bădescu, *Sanctiunea juridică*, în *Teoria, Filosofia dreptului și dreptul românesc*, Bucurest, 2002, p. 180-181.

negativ al termenului). Dacă însă, subiectul destinat să îndeplinească ceea ce este obligat să îndeplinească atunci, el se realizează pe sine ca subiect de drept în ordinea juridică în care se găsește, iar consecința este ocrotirea propriilor sale drepturi subiective (sensul pozitiv al termenului). Ar rezulta astfel că prin natura sancțiunilor sale, un drept pozitiv își arată eficiența atât în plan spiritual cât și în cel material. În acest sens invocăm ca exemplu, principiului celerității, potrivit căruia o cauză trebuie soluționată cu promptitudine, cu repeziciune, aproape de producerea faptei ilicite, întrucât stabilirea unei sancțiuni nefavorabile și administrarea ei imediat sau cât mai aproape de soluționarea pricinii sunt în măsură să asigure eficiența dispozițiilor juridice aflate în vigoare. Celeritatea sau promptitudinea, conferă sancțiunii juridice o reală dimensiune cu adevărat pedagogică. Pe de altă parte, în afara faptelor ilicite imprescriptibile expres prevăzute de lege, a sancționa cât mai aproape de evenimentul acestora este util atât subiectului săvârșitor cât și societății. Nu putem să nu ne gândim că, de pildă, un proces de *restitutio in integrum* sau de corupție soluționat după doisprezece ani de către instanța de judecată este o tergiversare suspectă în numeroase cazuri, și sub aspect moral dar și juridic.

Aplicarea principiului celerității este uneori variabilă ori labilă, probabil tocmai datorită exigenței de exercitare nestânjenită a drepturilor procesuale ale părților într-un proces, practicii instanțelor de a se asigura că au luat toate măsurile pentru aflarea adevărului, valorificarea de către părți a posibilităților de a se adresa gradelor superioare de jurisdicție, caracterul stufos al legislației ori procedurile greoaie și incoerente.

Sancțiunile juridice sunt elemente definitorii ale dreptului pozitiv numai dacă le înțelegem ca urmări favorabile sau nefavorabile subiectelor cărora li se adresează dispozițiile din normele juridice care le cuprind; ele aparțin dreptului pozitiv aflat în vigoare care ocrotește exercitarea nestingherită a titularilor drepturilor subiective.

Pe de altă parte, putem privi sancțiunile juridice și ca avertismente *ante factum* pentru cei ce sunt tentați să încalce dispoziția normei juridice în vigoare. Astfel de avertismente constituie garantul realizării conduitei-tip stabilite de dispoziția normei juridice, atât sub raport psihologic cât și sub aspect material, din partea celor care nu numai că s-ar împotrivi dar ar aduce atingere titularilor de drepturi și obligații. Din punct de vedere psihologic, orice sancțiune juridică are și rolul de prevenție, în sensul că poate crea o stare de inhibiție în conștiința celui care plănuiește o

faptă ilicită.

Cu toate că se vorbește de o structură tridimensională a normei juridice - ipoteză, dispoziție, sancțiune - acest lucru nu înseamnă că orice dispoziție juridică are în structura sa în mod obligatoriu toate elementele componente, sancțiunea juridică fiind un element structural potențial al normei de drept, context în care amintim, dispozițiile din decretele prezidențiale, dispozițiile permissive, cele de recomandare ori de stimulare etc. Dreptul își are logica sa internă, care face dintr-un comandament juridic o măsură ce se justifică social și care va fi astfel receptată de conștiința majorității participanților la viața socială.

Cu privire la eficiența sancțiunilor juridice se ivesc o serie de nedumeriri. Ne întrebăm astfel, firesc, cum pot oare sancțiunile negative aplicate după cinci sau zece ani de la descoperirea unei fapte ilicite și tratarea ei judiciară să repună părțile în situația lor anterioară? Pe de altă parte, rolul sau scopul reparatoriu nu poate fi peste tot întemeiat de sistemul sancționator, cum ar fi de pildă sancționarea celui care a insultat sau calomniat o persoană, cu daune morale la o sumă exorbitantă plătită victimei, întrucât nu asigură că imaginea publică a acesteia a fost pe deplin reparată. Rezultă că eficiența sancțiunilor juridice negative e un termen și precar dar și discutabil în același sistem de drept pozitiv.

Sancțiunea este cea care scoate în evidență relativa diferență dintre normele juridice și preceptele morale. Sancțiunea sau constrângerea, astfel cum e ea, indirectă, difuză și nesistematizată, însoțește deopotrivă și aplicarea normelor sociale nonjuridice. Astfel, normele sociale, altele decât cele juridice, cum sunt normele morale și cele religioase nu conțin de pildă, elementul ipoteză, ele fiind datorii ori obligații ale individului în orice condiții sau împrejurări, dar, sunt prevăzute în schimb cu sancțiuni care ne indică, constrângeri sau presiuni. În acest sens, H.I.Hart, evidențiază că „Normele morale și juridice sunt susținute de o presiune socială, conformarea cetățenilor nu este un merit ci constituie o contribuție minimă și firească la viața socială”. Dealtfel, Giorgio Del Vecchio, arată în studiile sale, că atât normele juridice cât și cele morale sunt perfecte, ambele având sancțiuni proprii sau specifice, la baza dreptului și a moralei existând ideea de obligație, ca și fundament.

Normele morale încălcate, sancționează negativ doar prin remușcarea, musturarea sau

rușinarea individului față de sine, ceea ce înseamnă că individul moral nu se preocupă decât în fața instanței proprii, interioare, fără a ține cont neapărat de sancțiunea morală exterioară concretizată în reacția etică din partea comunității sau a mediului social. Ar însemna că, sub aspect moral societatea sau comunitatea e doar o sumă de singularități; din punct de vedere moral, individul își dă măsura, iar sub aspect juridic, i se dă măsura de subiect. Dar, morala individuală nu este ruptă de morala socială, întrucât dacă un individ își elaborează o regulă de conduită morală proprie încălcând prin aceasta regula de conduită socială, este imoral, iar comunitatea în care trăiește îl blamează, desconsideră, îl marginalizează ori îl exclude. Eficiența sancțiunilor morale interioare ori exterioare, depinde de profilul moral al individului respectiv, care poate resimți aceste sancțiuni, mai mult sau mai puțin profund.

Regula morală are ca și specific faptul că se adresează conștiinței individului, la fel ca și regula juridică ce se adresează tot conștiinței acestuia. În dreptul pozitiv, subiectul destinat este obligat să cunoască regula juridică de conduită, potrivit principiului după care nimeni nu poate invoca eroarea de drept sau necunoașterea legii (*nemo censetur ignorare legem*). De asemenea, în dreptul pozitiv, sancțiunea are efecte imediate, iar destinat al normei de drept poate fi atât un minor cât și o persoană majoră, ce poate cădea sub cauze care îl exonerează de răspundere juridică, distincții care nu există în morală.

De asemenea, se mai spune și că regula de drept are rațiune numai dacă e destinată individului liber să opteze sau să decidă, cu toate că și regula morală vizează același individ ce e liber să opteze. Problema este că faptele morale izvorăsc doar dintr-o conștiință morală, pe când faptele licite, cele conforme cu dispoziția legii, pot izvorî din conformism ori din frică; oricâtă presiune morală ar impune comunitatea, dacă individul moral nu asimilează valorile morale el nu va răspunde corespunzător acestor presiuni, sancțiunea autentică la el fiind identificarea între blamul ce și-l dă și blamul pe care îl dă comunitatea din care face parte. Astfel s-ar deduce că sancțiunea morală se înscrie în scopul normelor morale, respectiv, perfectibilitatea individului.

Normele, cele ce cuprind sancțiuni juridice, vizează evitarea anarhiei și disfuncționalităților societății organizate concrete. Atunci când sancțiunile juridice au o finalitate recuperatorie social pentru sancționat, asta se întâmplă și datorită valorilor morale implicate în normele lor. Apreciem însă că, lucrurile nu stau chiar atât de radical în sensul că nu există un model moral

universal și perfect, atemporal și aspațial, ceea ce ar presupune principii morale universale perfecte, atemporale și aspațiale, la fel cum nu suntem siguri că doi indivizi aparținând unor mentaluri colective diferite vor găsi invariabil concepte comunicative convenabile unui dialog eficient sub acest aspect. De asemenea, unele modele practice de drept se fundamentează pe ideea de libertate, altele pe ideea de datorie iar altele pe ideea de onoare, fapt ce ne determină să ne întrebăm dacă oare dreptul întemeiat pe libertate este superior față de cel întemeiat pe datorie, și dacă da, atunci cum argumentăm acest lucru celor ce au altă convingere.

Sancțiunea juridică vizează respectarea ordinii sociale exterioare subiectelor și repararea ordinii încălcate, chiar și atunci când măsura ei privește și securitatea individului în privința exercitării drepturilor sale subiective. Hugo Grotius, a fost cel ce a susținut că scopul sancțiunii juridice este unul stabilit, și constă în îndreptarea vinovatului, satisfacerea victimei, apărarea societății. Însă, utilitatea sancțiunii nu are și eficiență decât dacă se aplică principiul proporționalității, cum rezultă și din formularea celebră a lui Cesare Beccaria, în lucrarea sa *Dei delitti e delle pene*, potrivit căruia „Pedepsele care depășesc necesitatea de a conserva depozitul apărării publice sunt injuste prin natura lor”.

Existența sancțiunii juridice în structura normei de drept, e justificată prin însăși voința generală a destinatarilor de a conviețui și colabora într-un mediu social, normele juridice fiind generale și date în folosul tuturor. Apreciem că, normele juridice fără posibilitatea de a sancționa, fie pozitiv fie negativ, ar fi reduse la niște precepte de conduită lipsite de eficacitate, întrucât neputându-se impune în cazul în care ar fi încălcate, acestea ar dispărea prin inaplicare. Drepturile pe care le are o persoană asupra alteia dar și obligațiile sale pot fi urmărite deopotrivă, pe calea constrângerii statale exercitată prin intermediul autorității judecătorești care impune respectarea drepturilor și îndeplinirea îndatoririlor².

Deosebirea între cele două tipuri de sancțiuni, sancțiunea morală și sancțiunea juridică, nu este chiar așa de radicală, cum dealtfel nici dispoziția juridică nu e radical opusă dispoziției

---

² N. Ghimpa, *Răspunderea civilă delictuală și contractuală. Studii de jurisprudență*, Ed. Academiei, București, 1946, p. 112; M. Bădescu, *Sancțiunea juridică*, Ed. All Beck, București, 2001; Gh. Boboș, Gh.V. Rațiu, *Răspunderea, responsabilitatea și constrângerea în domeniul dreptului*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 1996; L. Barac, *Răspunderea și sancțiunea juridică*, Ed. Lumina Lex, București, 1997.; M. Bădescu, *Sancțiunea juridică*, Ed. All Beck, București, 2001.

morale, ori cum nici principiile de drept și valorile juridice nu sunt izolate de principiile și valorile morale. De exemplu, caracterul preventiv al dreptului penal, se întemeiază pe înțelegerea, pe asimilarea conținutului cognitiv al principiilor și al valorilor angajate în normele juridice penale, nu doar pentru că e utilă integrarea în legalitate ci și pentru că e bună integrarea în spațiul moral a ceea ce dispune legiuitorul în materie penală.

Dacă între drept și morală, ca valori paralele ale aceleiași acțiuni și relații vitale, există o coeziune inseparabilă, cele două având multe asemănări dar mai ales multe deosebiri privitoare la sancțiune, o analiză și un mic comentariu se impune și cu privire la normele religioase.

Sancțiunile juridice se întemeiază pe forța statului, pe cea a dreptului și administrației, cele morale au ca fundament moravurile, tradiția și spiritul public, în timp ce, sancțiunile religioase se întemeiază pe forța credinței, pe cea a religiei, a dogmelor și a miturilor. Autoritatea comandamentelor sau poruncilor religioase este exterioară individului, instanța sau forța ce solicită un comportament anume fiind voința divină, care sfidează rațiunea umană, singura libertate a individului fiind aceea de a se supune sau nu acestor comandamente.

În normele religioase creștine există atât sancțiuni negative cât și sancțiuni pozitive, cum dealtfel există și în normele juridice, acestea reprezentând factori ai controlului social. Sancțiunile poruncilor religioase, a celor ce au ca subiect, credinciosul, sunt negative atunci când vizează primirea unei veșnicii a remușcărilor, fie în viața pământească fie în cea veșnică, ori pozitive, prin promisiunea unei răsplăți în lumea de apoi. Spre deosebire, recompensele și pedepsele morale, aparțin în totalitate lumii reale, pământești.

Sursa formală a sancțiunilor juridice depinde de autoritatea de la care emană regula de drept în care aceasta este cuprinsă³, în societățile etatizate sancțiunea fiind emanația unui organ

---

³ „Dreptul este voința de a eterniza echilibrul de putere prezentă, cu condiția ca aceasta să ne satisfacă”, scria Fr. Nietzsche (*La Volonté de puissance*, tome II, Gallimard Parution, Paris, 1995), ceea ce ar însemna că sancțiunea e destinată celor care subminează această tentativă de eternizare a echilibrului de putere. Sancțiunea este cuprinsă, în actul de a face dreptate, sens în care, R. Brandt notează „Kant evită în orice caz să vorbească despre „legi drepte” ale legislativului...justiția poate proceda în mod orb și poate măsura și distribui pedeapsa mecanic în funcție de faptă. Dreptul absoarbe într-o anumită măsură „judecătorul drept”; dreptatea acestuia rezidă deja în instituție și nu înseamnă nimic altceva decât jurisdicția care atribuie fiecăruia posesia și nici mai mult, nici mai puțin” (în volumul *Filosofia practică a lui Kant*, Ed. Polirom, Iași, 2000, p. 240).; Gh. Mihai, *Fundamentele Dreptului*, vol. I, *Știința dreptului și ordinea juridică*, ed.2, Ed. C.H.Beck, București, 2009.

competent al statului, cu atribuții în normare

Urmărind evoluția sistemului de sancțiuni juridice din ultimele secole constatăm umanizarea dreptului, apropierea lui de înțelegerea personalității umane. În acest sens, în ultima perioadă, sub influența antropologiei filosofice, s-au conturat teorii juridice privind prevenirea faptelor ilicite, apoi s-au elaborat numeroase reglementări referitoare la un sistem de relații între sancționarea faptelor ilicite și prevenirea acestora, toate cu rol în asigurarea unei ordini juridice.

În concluzie, putem aprecia că, sancțiunile sociale, fie ele juridice, morale ori religioase, reprezintă pedeapsa sau răsplata al cărei scop este să realizeze conformitatea conduitelor umane la normele sociale de comportament (juridice, morale, religioase), considerate legitime și deopotrivă dezirabile într-o societate sau grup social.

Aspect și dimensiune a ordinii sociale, ordinea juridică este de regulă generală, pluralistă, unificatoare și modelatoare, atribute din care rezultă funcțiile dreptului în ipostaza sa de drept pozitiv sau drept aflat în vigoare.

BIBLIOGRAPHY:

1. Barac, L., *Răspunderea și sancțiunea juridică*, Ed. Lumina Lex, București, 1997;
2. Bădescu, M., *Sancțiunea juridică*, Ed. All Beck, București, 2001;
3. Bădescu, M., *Teoria, Filosofia dreptului și dreptul românesc*, Bucarest, 2002;
4. Boboș, Gh., Rațiu, Gh., V., *Răspunderea, responsabilitatea și constrângerea în domeniul dreptului*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 1996;
5. Brandt, R., *Filosofia practică a lui Kant*, Ed. Polirom, Iași, 2000,
6. Butifol, H. *Problèmes de base de philosophie du droit*, Paris, 1979;
7. Dogaru, L., *Teoria generală a dreptului*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj- Napoca, 2006;
8. Mihai, Gh., *Teoria dreptului*, Ed.Lumina Lex, Bucuresti, 2004;
9. Mihai, Gh., *Fundamentele Dreptului*, vol. I, *Știința dreptului și ordinea juridică*, ed.2, Ed. C.H.Beck, Bucarest, 2009.

10. Mihai, Gh., Dogaru, L., *Norma juridică și interpretarea ei*, Ed. Universul Juridic, București, 2015;
11. Popa, N., *Teoria Generală a Dreptului*, ediția 3, Ed. C. H. Beck, București, 2008;
12. Popa., N., *Teoria Generală a Dreptului*, ediția 5, Ed. C. H. Beck, Bucuresti, 2014.;